

האירה

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

נושא השבוע: לקראת פסח (א)

יז אדר תשפ"ג 1466 (שנה כח')

ההפטרה: "ויהי דבר" (יחזקאל לו)

פרשת כי תשא – שבת פרה

"אלוהי מסכה לא תעשה לך, את זוג המצות תשמור" (לד, יז-יח)

מובא בגמרא פסחים (קה): אמר רב ששת בשם רבי אלעזר בן עזריה: כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה שנאמר בפסוק "אלוהי מסכה לא תעשה" ומיד "את חג המצות תשמור". ומי נקרא מבזה את המועדות? מסביר הרשב"ם: זהו האדם שעושה מלאכה שאסור לעשותה בחול המועד-כיון שלחול המועד אין אצלו ערך וחשיבות.

ולמה נחשב כעובד עבודה זרה? לפי שחושב שימי חול המועד אין להם קדושה כל כך כמו יום טוב, לפיכך עושה בהם מלאכה ובכך מבזה את קדושת המועד ומורה בזה שציווי השם יתברך מזולזל אצלו ולכן נחשב כעובד עבודה זרה מפני שיש בעצם הזלזול צד כפירה באמונת גמול ועונש וימשך בזה כפירה בחידוש העולם וההמשך מי ישרונו.

פרשת פרה מהי?

בשבת שלפני "שבת החודש" קוראים פרשת פרה, שבאה להזהיר את ישראל להיטהר קודם הפסח כדי שיוכלו להקריב קרבן הפסח במועדו. ואע"פ שבעונותינו חרב בית המקדש ואין לנו קרבן ולא טהרה, אנו מחזיקים בתורת הטהרה ולומדים מצוותה בזמנה, ונחשב לנו כאילו היטהרנו מטומאותינו והכשרנו עצמנו להקריב קורבנותינו במועד. לדעת הרבה פוסקים קריאת פרשת פרה היא מצוות עשה מן התורה, ולכן יש להקפיד לקרוא בס"ת המהודר ביותר והציבור יכוונו לצאת ידי חובת הקריאה, וראוי ונכון שנשים שיכולות תבואנה לביה"כ לשמוע קריאה זו. מוציאים שני ספרי תורה: בראשון-קוראים בפרשת השבוע שבעה עולים [ואומר חצי קדיש], ובשני מפתיר -פרשת פרה (במדבר יט, א-כב) [רק לספרדים: אומר חצי קדיש]. (ילקוט"י פורים, ס' התודעה, שו"ע אור"ח סי' תרפ"ח ס"ב-ג, ס"ז כה"ח ס"ק כח, משנ"ב שם)

ניקוי הבית לפסח

השקפת היהדות

בערב פסח הלך הגאון רבי מאיר מרגליות, רבה של אוסטריה, לשאוב "מים שלנו" עבור אפית המצות. אותה עת הפשירו השלגים, וכל הדרכים היו מלאות רפש ובוץ. פגש בו הגאון רבי ייבי מגיד המישרים בקהילה, כשהוא נוסע במרכבה לאותה מטרה. אמר רבי ייבי לדבי מאיר: "מדוע הולך הרב ברגליו והרי הדרך מלאה בוץ?" נענה רבי מאיר: "מצוה גדולה זו שבאה לידי פעם אחת בשנה אמסור לסוסיים?" שמע רבי ייבי, ירד מן המרכבה והלכו שניהם ברגל...

כמה חיבבו גדולי ישראל את המצוות, כמה התאמצו לקיימן בצורה המהודרת ביותר מבלי לחסוך בעמל וטורח.

* * *

חג הפסח הקרב ובא טומן בחובו עמל וטורח רבים, ימים אלו של ההכנות לקראתו גדושים בעשייה מאומצת ובמצוות לרוב. באו ניקח ק"ו מרבותינו ונשמח על כל מצוה ונבצעה בשמחה במאור

רוצה לגלות כמה אתה עשיר? תכין רשימה של דברים שיש בחיך שכסף לא יוכל לקנות

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 5:50-5:46 * סוף זמן ק"ש 8:13-8:18

כניסת שבת: 5:26

יציאת שבת: 6:17

יציאת שבת: 6:59

פנים, אם כן כיצד נוכל לעמוד במשימה זו ולסיים את הניקיונות שלשה ימים לפני החג?
ראשית נתחיל בניקיון הבית ובסלוק החמץ מספר שבועות לפני החג ולא נשאיר את העבודה לרגע האחרון, כי כשעובדים תחת "לחץ", הכעס עולה מהר.
כ"כ תחלק את הבית תפקידים לכל בני הבית, כל אחד כפי כישוריו ויכולותיו כי עבודה שנעשית בשיתוף מתבצעת ביתר קלות. ולא כל העול נופל על אם הבית. כ"כ רצוי להשמיע קלטת ברקע שתנעים את זמן העבודה. אפשר להשתמש בממתקים שנותרו ממשלוחי המנות ולתתם "לעובדים הקטנים" כפרסי חיזוק. יש להתמקד בסילוק החמץ ולא בסילוק האבק!!! וכמובן לא נפסח על ארוחות כסדרן כי כשהבטן שבעה יש כוח לעבוד ולהיות סבליניים. רצוי להשתמש בארוחות ה"חצי מוכנות", כדי לא לטרוח הרבה סביב הארוחה זמן רב ואף להשתמש בכלים חד פעמיים, אם ננהג כך, נזכה לעבוד ימים בצורה נעימה אלו מבלי לצבור חמץ רוחני.

ישועת ה' בגיא צלמוות

מעשה שהיה

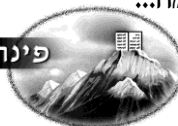

עם התקרב חג הפסח החל הגרב"ש שניאורסון לדאוג, כיצד יצליחו לערוך את ליל הסדר בגלות הסיבירית הנוראה, תחת עיניהם הבולשות של המפקדים הרשעים.

ימי החג ממשמשים ובאים, וכל הניסיונות להשיג מזון לפסח עלו בתוהו. הרב הבין כי עליו לתלות בטחונו בקב"ה בלבד ולצפות ממנו לישועה.
יום אחד נקרעו מנעליו והוא ניגש לסנדלר המחנה שיתקנם, הבחין הסנדלר כי דבר מה מעיק על הרב ושאלו לפשר אנחותיו. השיב לו הרב: "ערב פסח היום, מצות אין, תפוחי אדמה אין.. ואנו, אנה אנו באים?", "יש בידי לעזור לך" הפתיעו הסנדלר, "לצורך מלאכתי זקוק אני לכמות גדול של קמח להכנת דבק לתיקון נעלים, לפיכך יש לי גישה קלה יותר למטבח ולקמח כך שאוכל להביא מעט יותר קמח מהנדרש ולמוסרו לך", הרב התרגש מאוד לשמע הדברים.
כך הושג קמח ללא תמורה כספית. את התנור הקטן שבביתן האסירים שנועד לחימום מפני הקור הנורא הגעילו ע"מ שיוכלו לאפות בו את המצות. אחד העובדים היהודים עשה עצמו חולה וקיבל אישור להישאר במחנה. בזמן שיצאו כולם לעבודה לש בוריוזות ואפה מצות כדת וכדין אלא שבאמצע האפיה נכנס לפתע המפקד הראשי של המחנה וכששם לב למתרחש הרים קולו בצעקה עד שהיהודי מהפחד הנורא שנפל עליו סיפר למפקד כי עשה כל זאת בהוראת הרב. באותו הזמן עשה הרב דרכו חזרה למחנה לאחר העבודה המפרכת, באחת הירידות שירד הגוי עם מרכבתו הוא התהפך עימה וכל תפ"א שהיו במרכבה התפזרו, הגוי נפצע ומיהר לעזוב את המקום כשהוא משאיר אחריו תפ"א מפוזרים. הרב אסף אותם ומסרם לגוי אחד שהביא לו מרור תמורתם, משהגיע למחנה הודיעו לו להתייצב תיכף ומיד לפני המפקד...
בפחד רב הוא נכנס לחדר המפקד, שם התקבל בצעקות ואיומים: "אתה תראה מה אעשה לך הפסח הזה! אכביד עליך את העבודה ואאלץ אותך לאכול חמץ..."
השיב הרב בשלוה: "מוכן אני לעבוד קשה כפי שיושת עלי, אך חמץ בפסח לא אכניס לפי!" הדברים שנאמרו באומץ רב נכנסו לליבו של המפקד (שהיה יהודי) ועוררו בו את הניצוץ היהודי וכהרף עין הוא שינה את דבריו: "אם כן, קח עוד קמח לאפות מצות ושיהיה לך חג שמח..."

הלכות ברכת האילנות

פינת ההלכה

א. הרואה בימי ניסן אילנות מאכל שמוציאים פרחים (הוא השלב שלפני גדילת הפרי) צריך לשבח ולהודות לבורא עליהם, וברכה זו אומרים

פעם אחת בשנה בלבד בחודש ניסן. (ש"ע אור"ח סי' רכו ס"א).

ב. זמן ברכה זו הוא לכתחילה בתחילת חודש ניסן (ש"ע פס), ואם לא הזדמן לו יברך במשך ניסן, ואם

לא הספיק רשאי לברך בחודש אייר (ש"ת יח"ד ח"א סי' א) אך אין להקדים לכתחילה ולברך בחודש אדר, מ"מ אם ברך יצא (הלכה ברורה לגר"ד יוסף סי' רכו סי').

ג. מותר לברך ברכת האילנות גם בלילה לאור החשמל כשמבחין בפרחים (חזו"ע פסח עמ' יא), אך כיון שכוללת מזמורי תהילים ונתינת צדקה עדיף לברך ביום (מנחת אברהם סי' ז).

ד. טוב לברך ברכה זו במניין דווקא (כה"ח ס"ק ז) מ"מ זריזים מקדימים למצוות, ואם רואה שבראש חודש ניסן אין מנין עדיף שיברך לבד ובר"ח (חזון עובדיה ח"ב עמ' טו).

ה. מותר לברך ברכת האילנות בשבת, אך לכתחילה עדיף לברך בימות חול (ש"ת יח"ד ח"א סי' ב, ודעת האגו"ן בן ליון אבא שאול שלא לברך בשבת כ"כ בש"ת אור לליון ח"ג פ"ו ס"ה) ואם רוצה לזכות את הציבור הבא לבית הכנסת בשבת ויש חשש שלא יבואו ביום חול, אזי מותר לכתחילה לברך ברכת האילנות בשבת וילקו"י פסח ח"א עמ' קפח). וכשמברך בשבת יזהר מטלטול סידור במקום שאין עירוב (תורת מועדים ס"ד) כמו"כ אין לטפס, להישען או להניח חפצים על העץ (ש"ע סי' של"ז וילקו"י ס"א).

ו. גם הנשים תברכנה ברכה זו ותעמודנה במקום נפרד מהגברים (חזון עובדיה עמ' ז), ונכון לחנך גם את הקטנים לברך (תורת מועדים פ"ב סי'). ואם הקטן יהיה גדול (בגיל 13) במהלך חודש ניסן לא יברך בתחילת החודש אלא רק כשימלאו לו 13 שנים (ז. ע.).

ז. מותר לברך ברכת האילנות על עצים שנמצאים בשטח פרטי מגודר מבלי לבקש רשות מהבעלים כשעומדים מחוץ לגדר, אך אם רוצים להיכנס יבקשו רשות. וכשמברכים מוקדם בבוקר יש לשים לב לא לברך בקול רם ובפרט שנמצאים במניין כדי לא להעיר את השכנים (מנחת אברהם סי' ו).

ח. יש לברך על אילנות שמוציאים פירות למאכל, אך לא על אילנות סרק (סי' רכו משנ"ב ס"ק ב) ואם עבר וברך אינו צריך לחזור (חזו"ע עמ' יג). ויכול לברך על אילנות בתוך 3 שנים לנטיעתם (ס"ס עמ' יט). ט. לענין ברכת האילנות על עצי פרי המורכבים מין בשאינו מינו :

***יש אומרים** שאין לברך עליהם "ברכת האילנות" [שמברכים בחודש ניסן] הואיל וקיומם הוא נגד רצון הבורא לכן אין לברך ולהודות לה' יתברך על כך (ש"ת הלכות קטנות ח"א סי' ס, ב"ח פ"י ראה שנה א' אור"י, ש"ת רב פעלים לב"ח ח"ב חלק אור"ח סי' לא, כה"ח סופר סי' רכה ס"א, ש"ת אור לליון לגר"ב אבא שאול ח"ג פ"ו ס"ג, ברכת ה' לגר"מ לוי ח"ד פ"ד ס"לצוג, פסח כהלכה לגר"מ כהן סי' ב ס"טו, ש"ת מנחת יצחק לגר"י וייס ח"ג סי' כה ס"ג, ש"ת התעוררות לתשובה לגר"ש סופר רב ואב"ד ערלוי ח"א סי' קה ועוד)

***ויש חולקים** ואומרים שהברכה היא על כללות הבריאה ולכן יכול לברך על עצי פרי מורכבים (ש"ת שאלת יעב"ז ח"א סי' סג, ש"ת חתם סופר ח"ו סי' כה, ש"ת יג"ל יעקב חלק אור"ח סי' יב ס"ב).

***יואף על פי שהרוצה לסמוך על סברה שניה ולברך עליהם אין למחות בידו, מכל מקום הבא לשאול לכתחילה מורים לו שלא לברך משום שיש ספק** (ש"ת יב"א לרש"ל עובדיה יוסף זאק"ל ח"ה אור"ח סי' ב, חזון עובדיה פסח לגר"ע יוסף עמ' טו, וילקו"י כללים לרש"ל יצחק יוסף סי' רכה ס"ב, הלכה ברורה לגר"ד יוסף ח"א סי' רכו ס"יג, אבני דרך לגר"א פרינץ ח"א סי' לט ס"ד, ש"ת עטרת פז לגר"פ זביחי ח"ד אור"ח סי' יא).

להלן רשימת עצי פרי שאינם בחשש ההרכבה האסורה ומותר לברך עליהם לכל הדעות: אבוקדו, אנונה, אפרסמון, גויאבה, זית, חבוש, חרוב, ליצ"י, מנגו, ענבים, פיגויה, פיטאהוקובו, צברוסברס, קיווי, רימון, תאנה, תמר, תפוח(ע"פ ש"ת חלקת השדה לגאון שגאור רווח ה' כלליים סי' ב בסופו), שסק (הרצ שגאור רווח רש מכון למנוחות התלויות בלחץ בעל פה ועיין בש"ת חלקת השדה ס).

להלן רשימת עצי פרי שהם בחשש ההרכבה האסורה : אגסים (95%) (וילקו"י ה' כלליים סי' רכה ס"י, ש"ת חלקת השדה לגר"ש רווח ח"ג ה' כללים סי' ב) אפרסק, שקד (הרצ שגאור רווח ה"ל בעל פה, מועדים וזמנים לגר"מ שטרנבוך סי' ס עמ' קא, חלקת השדה ח"ג ה' ערלה סי' א ס"א, תנובות השדה חלק 83 של המכון למנוחות התלויות בלחץ עמ' לב) פירות הדר [כגון: לימון, תפוז, קלמנטינה, פומלה וכו'] (ילקוט יוסף לרש"ל יצחק יוסף כללים סי' רכה ס"ב, חזו"ע פסח לרש"ל עובדיה יוסף עמ' טו ע"ש, חלקת השדה לגאון שגאור רווח ח"ג ה' ערלה סי' א"א מסתפק בזה ונוטה להחמיר).

י. אין לברך ברכת האילנות אלא בשעה שהאילנות מוציאים פרחים (תורת מועדים ס"ז) ואפילו שיש בחלק מהענפים פירות ובחלק פרחים אפשר לברך (חזו"ע פסח עמ' כ) אבל אם נשרו כל הפרחים אי אפשר לברך עליהם (תורת מועדים ס).

יא. צריך לפחות שיהיו שני אילנות כדי לברך ברכת האילנות ואפילו שני העצים ממין אחד, והמברך על ראית מיני אילנות שונים הרי זה משובח (תורת מועדים פ"ב ס"ז). ובדיעבד שאינו מוצא אלא אילן אחד שמוציא פרחים מברך עליו בכל זאת (חזו"ע ברכות עמ' תנח).

יב. כל המברך ברכת האילנות צריך לראות לפני הברכה את הפרחים של שני האילנות [ולא לסמוך על "הקהל" שראו] (ע"פ ש"ע סי' רכו ס"א שכתב "היואל בימי ניסן וראה", גמ' ברכות מג: "וחי אילני"). ובדיעבד אם לא ראה וברך כשחוזר ורואה אינו חוזר לברך (חזו"ע עמ' כח).

יג. יש לשים לב! אם האילנות במקום שמזבלים את האדמה ויש ריח רע [מחמת גללי הבהמות שיש בו] אסור לברך שם ברכת האילנות (ש"ע סי' עט ס"ד, ס"א וצאור הלכה).

הלכות חודש ניסן

- א. שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום מפורים! (חז"ע עמ' א') (ש"ע אור"ח סי' תכט ס"א) ולכן ראוי שכל אדם ילמד ויחזור על הלכות פסח כדי שידע כיצד לנהוג למעשה.
- ב. בכל חודש ניסן אין נופלים על פניהם ואין אומרים וידוי ותחנון (ש"ע ס"א) וכן אין אומרים "צדקתך" בשבתות (ש"ע ס"ב, תורת מועדים פ"א ס"א).
- ג. אזכרה שחלה בחודש ניסן, הרי את הלימוד, תהילים ואשכבה עושים כרגיל [אפילו בחול המועד] (ילקו"י פסח ח"א עמ' סח). ולעניין "צידוק הדין" [=מצדיקים את הקב"ה בכל אשר עשה] מעיקר הדין היה ראוי לאומרו [אפילו בחול המועד] (ע"פ ש"ע יו"ד סי' תא ס"ו), אך המנהג עתה שלא לאומרו [כמו שלא אומרים תחנון ונפילת אפים] (הרמ"א סס, והרמ"א בלור"ח סי' תכ ס"ב, חז"ע אכלות ח"א עמ' לא-לכ) והאומרו יש לו על מה לסמוך עיין בחז"ע אכלות סס). ולעניין עליה לבית קברות בחודש ניסן:
- * ביום "השנה" – מותר לעלות [כשלא יבואו לבכי] ואם חל בחול המועד יקדימו ללכת לפני פסח.
- * ביום ה"שבעה" או ה"שלושים" – טוב ונכון שלא יעלו, אף אם לא יספידו שם אחר שבדרך כלל באים לידי בכי על יד הקבר ולכן ידחו את הביקור אחר חודש ניסן (ילקו"י פסח ח"א סי' תכט ס"ו).
- ד. מת שנפטר ל"ע בחודש ניסן, אין מספידין אותו (לפי שהוא חודש שמחה) אלא אם כן היה הנפטר תלמיד חכם (ש"ע סי' תכ"ט ס"ב ונכה"ה סק"ג). מ"מ גם כשהנפטר אינו תלמיד חכם המנהג לומר דברי תורה לע"נ ולעורר את העם לתשובה (תורת מועדים).
- ה. אסור להתענות תענית ציבור בחודש ניסן, אבל מותר להתענות תענית יחיד. ולכן מותר להתענות ביום פטירת אביו או אימו, (אע"פ שתענית זו היא רק מנהג ולא חובה). מ"מ אסור להתענות ביום ראש חודש ניסן או בשבעת ימי הפסח, ויש להחמיר שלא להתענות גם באיסורו חג של פסח. ומנהגנו שאין חתן וכלה מתענים ביום חופתם (ש"ע סס כה"ה ס"ק כ"ו, יבי"א ח"ג סי' א' אות יז).
- ו. כל אדם צריך לתת למגבית "קמחא דפסחא" שבעירו, כדי לאפשר גם לעניים לקנות מצות ויין. [אם הוא גר בעיר 30 יום ואם כוונתו להשתקע חייב מיד] (משנ"צ ס"ק ה, עיין ש"ע יו"ד סי' רנו ס"ה). ושיעור הנתינה הוא כפי הראוי לו, ומי שמשתמט מלתת ח"ו עוון הוא בידו (כה"ה ס"ק טז). וברמב"ם ובזוהר הקדוש הפליגו ברעתו ועונשו (פסח כהלכה סי' א' ס"ג).
- ז. מנהג טוב לקרוא מחומש או מסידור החל מר"ח ניסן את "פרשת הנשיאים" כל יום את הנשיא שלו, וביום י"ג בניסן קוראים מתחילת פרשת בהעלותך עד "כן עשה את המנורה" (חז"ע פסח עמ' ג).

הלכות הכנת הבית לפסח

- א. מנהג ישראל קדושים לסייד את הבית לקראת הפסח, ויש לזה טעם בהלכה (ש"ת תורה לשמה סי' תקט) ומי שאינו מסייד את ביתו, טוב שיבדוק את קירות המטבח ופינת האוכל אם דבוק שם חמץ, ובפרט בפינה שעומד שם תנור הגז (והחלון שלידו) ששם קרוב לוודאי יש שומן חמץ וטוב לנקותו (ד. ע. ועיין ש"ע סי' תמצ ס"ו ומשנ"צ סי' תלג ס"ק כ).
- ב. טוב לנקות היטב (מצידם החיצוני) את חוטי החשמל של המכשירים במטבח כגון: התנור, המקרר וכו', לפי שמצוי שם חמץ (או לכלוכי חמץ). וכן את בקבוקי היין ובפרט את אלו שהגיעו במשלוחי המנות, צעצועי הילדים, העגלות ותיקי ביה"ס. ומה שאי אפשר לנקות יצניעו עד אחרי הפסח.
- ג. יש לנקות היטב את כסאות המטבח וכסאות חדר האוכל, יש לבדוק בחריצי הכורסאות והספות, בכיסאות הרכב וכן בכל ארונות הבית [של הספרים והכלים במטבח] ובפרט שיש ילדים קטנים (שעשויים להסתיר לחם בכל מקום!) ולבדוק את סידורי הפרחים שאין שם שעורה שהחמיצה וכו'.
- ד. אם ישנם פירורי חמץ הנראים לעין אך אי אפשר להוציאם [מפני שהם בעומק] יש לנסות עם שואב אבק, ואם זה אינו עוזר, יבטלו בשעת אמירת "כל חמירא" (עיין ש"ע סי' תמצ סעי' ח משנ"צ ס"ק לז). ואם יש שם כזית חמץ יכסו את המקום עד לאחר הפסח (סס ס"א).
- ה. הספרים עצמם אין צורך לבדוקם (ש"ת אור לליון ח"א סי' ל"ב, חז"ע עמ' לז) אבל ספרים שמביאים לשולחן בפסח והשתמשו בהם במשך השנה כגון: מחזור לשלוש רגלים או ספרי פ"ש יש לבדוק, שיש חשש שמא יפלו פרורי חמץ לאוכל בפסח (אור לליון ח"ג פ"ז ס"ו). זמירונים של שבת וברכונים וכיוצ"ב אי אפשר לנקותם ויש להצניעם עד לאחר הפסח (תורת מועדים פ"ז אות ס).
- ו. יש לבדוק בכיסי הבגדים ובמיוחד בכיסי הילדים פן נשאר שם חמץ (חז"ע עמ' לז) [ואינו צריך לבדוקם שוב בליל יד] ובגדים מכובסים אינם צריכים בדיקה [כי אבקת הכביסה פגמה וקלקלה אם היה שם משהו] (אור לליון ח"ג פ"ז ס"ה).